

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מאז הכיבוש הצלבני

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(40×1)	—	40 נקודות
פרק שני	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק רביעי	—	(5×4)	—	20 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: לפני שתענה, קרא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

הערות: בעמוד 7 בשאלון מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.

בעמוד 8 בשאלון מפורטים אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה. האתרים מסודרים לפי תקופות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

השאלות

שים לב: (1)	בעמוד 7 מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.
(2)	בעמוד 8 מפורטת רשימת אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה.
(3)	ענה על השאלות בכל פרק לפי ההוראות.
	בשאלות שבחרת ענה על <u>כל</u> סעיפי השאלה (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. הבנייה בירושלים בשלהי המאה התשע-עשרה ובתקופת המנדט

- א.** הסבר מניע אחד של כל אחת מן העדות – יהודים, נוצרים ומוסלמים – לבנייה בירושלים מחוץ לחומות בשלהי התקופה העות'מאנית (סך הכול – שלושה מניעים שונים).
(9 נקודות)
- ב.** בשלהי התקופה העות'מאנית בנו המעצמות מבנים בירושלים. תאר שלושה מאפיינים של בנייה זו. (9 נקודות)
- ג.** מה היו כיווני ההתפשטות של השכונות היהודיות הראשונות שנבנו מחוץ לחומות העיר העתיקה? הסבר שתי סיבות לכך. (6 נקודות)
- ד.** בתקופת המנדט נבנו בירושלים שכונות המכונות "שכונות גנים".
תאר שלושה מאפיינים של שכונות אלה. (8 נקודות)
- ה.** להתפתחות העירונית של ירושלים בשלהי התקופה העות'מאנית ובתקופת המנדט הייתה השפעה רבה על עיצוב ירושלים כפי שהיא כיום.
לאיזו משתי התקופות הייתה לדעתך השפעה גדולה יותר? נמק את תשובתך.
(8 נקודות)

2. ארץ-ישראל והעולם במאה התשע-עשרה

במאה התשע-עשרה חלו בעולם תמורות, והשפעתן ניכרה גם בארץ-ישראל.

א. תאר שינוי אחד שחל בתחום התחבורה בעולם בתקופה זו. הסבר שתי השפעות שהיו

לשינוי זה בארץ-ישראל. (9 נקודות)

ב. לפניך קטע מתוך דברים שנאמרו בישיבה שנערכה בבריטניה בשנת 1867, ובה הוחלט על

ייסוד הקרן לחקירות ארץ-ישראל (PEF).

אין ארץ שראוי לה שתעניין אותנו יותר מן הארץ שבה נכתבו כתבי הקודש שעליהם מבוססת

אמונתנו, ובה התרחשו המאורעות הרי הגורל שמתוארים בהם. בעת ובעונה אחת, אין ארץ

הזקוקה כה לתיאור [...] לכן אנו מציעים לגייס כספים אשר יוקדשו למטרות החקירה של ארץ

הקודש, על ידי העסקתם של אנשים מוכשרים שיחקרו את הנושאים האלה:

- ארכאולוגיה

- אורחות ומנהגים

- טופוגרפיה

- גאולוגיה

- מדעי הטבע - בוטניקה, זואולוגיה, מטאורולוגיה
(מתוך אתר ה- PEF)

מה הם שני המניעים לחקירת ארץ-ישראל המוזכרים בקטע?

תאר פעולות של הקרן וגופים דומים לה במאה התשע-עשרה, והסבר כיצד הן תרמו

לידיעות על ההיסטוריה של ירושלים. (12 נקודות)

ג. תאר מבנה אחד שנבנה בירושלים במאה התשע-עשרה על ידי אחת המעצמות.

הסבר את התפקיד של המבנה ואת המניע לבנייתו.

(8 נקודות)

ד. מבחינה פוליטית הייתה תקופת שלטונו של **מוחמד עלי** נקודת מפנה ביחסם של

השלטונות בארץ-ישראל ליהודים. הסבר טענה זו, והבא דוגמה התומכת בה. (5 נקודות)

ה. לדעתך, מי תרם יותר לפיתוח הטכנולוגיה והמדע בארץ-ישראל במאה התשע-עשרה –

השלטון העות'מאני או גורמים מחוץ למזרח התיכון? נמק את תשובתך. (6 נקודות)

פרק שני (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 3-4.

3. ירושלים בתקופת המנדט

- א. בחר בסכסוך אחד בירושלים בתקופת המנדט שאירע על רקע לאומי. ציין מתי אירע, ותאר בהרחבה את מהלכו ואת תוצאותיו. (10 נקודות)
- ב. על אף שעיקר הפעילות היהודית בתקופת המנדט היה מחוץ לירושלים, יוחסה לה בתקופה זו חשיבות מיוחדת. הבא שתי דוגמאות שבהן באה לידי ביטוי החשיבות שייחס היישוב היהודי לירושלים בתקופת המנדט. (10 נקודות)

4. ירושלים במלחמת העצמאות

- א. נהוג לציין שני שלבים עיקריים במלחמת העצמאות: השלב שלפני הכרזת העצמאות והשלב שלאחר הכרזת העצמאות. תאר שני הבדלים בין השלבים האלה. (8 נקודות)
- ב. המערכה על ירושלים במלחמת העצמאות התחוללה בתוך העיר ובסביבתה. תאר שני מבצעים מתקופת מלחמת העצמאות – מבצע אחד שנערך בתוך ירושלים ומבצע אחר שנערך בסביבתה. בנוגע לכל אחד מן המבצעים התייחס לרכיבים אלה:
- מטרות המבצע
  - המהלכים העיקריים בו
  - תוצאותיו
- (12 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 5-7.

5. נספח א'

עיין בתמונה שבנספח א', וענה על סעיפי השאלה.

- א. באתר שנראה בתמונה התרחש קרב חשוב באחת ממלחמות ישראל. זהה את האתר, וציין באיזו מלחמה נערך בו הקרב. (4 נקודות)
- ב. הסבר מה היו המטרות של קרב זה במערכה על ירושלים. (9 נקודות)
- ג. הסבר תפקיד אחד של האתר כיום, והסבר מדוע נבחר האתר לשמש בתפקיד זה. (7 נקודות)

6. נספח ב'

- א. זהה את המבנה הנראה בנספח ב'. ציין מתי הוא נבנה ומי בנה אותו. (4 נקודות)
- ב. למבנה זה שלושה חלקים. ציין למה משמש כל אחד מן החלקים. (8 נקודות)
- ג. תאר שלושה מאפיינים אדריכליים המייחדים את המבנה, והסבר את משמעותם. (8 נקודות)

7. נספח ג'

- א. זהה את המבנה הנראה בנספח ג', ציין מתי נבנה לראשונה, והיכן הוא ממוקם בירושלים. (4 נקודות)
- ב. תאר שני מאפיינים של מבנה זה. (6 נקודות)
- ג. מאז הוקם מבנה זה לראשונה היה לו ערך סמלי, ונקשרו בו אירועים שהשפיעו על היישוב היהודי בירושלים. תאר שני אירועים, מתקופות שונות, שנקשרו במבנה, והסבר כיצד השפיע כל אחד מן האירועים על האוכלוסייה היהודית בעיר. (10 נקודות)

פרק רביעי — מושגים (20 נקודות)

הסבר ארבעה מן המושגים 8-15 (לכל מושג — 5 נקודות).

שים לב: בהסבר המושג התמקד:

- בהגדרה
- במידע החשוב ביותר
- בהרחבה או בהדגמה

8.	קפיטולציות	12.	בווינגרד
9.	חטיבת ירושלים	13.	האוניברסיטה העברית
10.	ארמון הנציב	14.	הטמפלרים (במאה ה-19)
11.	אונסקו"פ	15.	משכנות שאננים

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים

(מן המאוחרת ביותר לקדומה ביותר)

השנים	התקופה
מאז 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1801	המאה ה-19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1800-1517	התקופה העות'מאנית
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית
1260-1099	התקופה הצלבנית
1099-638	התקופה הערבית (התקופה המוסלמית הקדומה)
638-324	התקופה הביזנטית (תקופת התלמוד)
324-70	התקופה הרומית המאוחרת (תקופת המשנה)
63 לפנה"ס - 70 לספירה	שלהי ימי בית שני ותקופת בית הורדוס (התקופה הרומית המוקדמת)
332-63 לפנה"ס	התקופה ההלניסטית (תקופת בית שני / התקופה החשמונאית)
538-332 לפנה"ס	שיבת ציון (תקופת בית שני / התקופה הפרסית)
586-538 לפנה"ס	התקופה הפרסית
928-586 לפנה"ס	ממלכת יהודה (תקופת בית ראשון / תקופת הברזל)
1000-928 לפנה"ס	הממלכה המאוחדת (התקופה הישראלית / תקופת הברזל)
1200-1000 לפנה"ס	תקופת השבטים ומלכות שאול
עד 1200 לפנה"ס	תקופת הברונזה / התקופה הכנענית

רשימת אתרי השטח, לפי תקופות

המאה ה-19

- בית החולים הגרמני (תצפית מבחוץ)
- בית סרגיי (תצפית מבחוץ)
- כנסיית סנט פול (תצפית מבחוץ)
- הרובע היהודי: בית הכנסת "החורבה", בתי מחסה
- משכנות שאננים
- בית דוד
- בית החולים רוטשילד (מכללת "הדסה")

תקופת המנדט

- הכנסייה הסקוטית
- ימק"א
- מלון המלך דוד
- המוסדות הלאומיים

מלחמת העצמאות

- הדרך לירושלים: הקסטל ובית הקברות בקריית ענבים

מלחמת ששת הימים

- גבעת התחמושת

